

ενώνει. Προς την κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να χαμηλώσουν όλα τα ύψη και μακάριοι όσοι ήδη στέκονται πολύ χαμηλά· διότι όπου ελλείπει η ορατότητα του Θεού εγείρεται το περί πίστεως ερώτημα (*μη ιδόντες και πιστεύσαντες*).¹⁴

Ιστορικά, το κυριότερο ίσως έναυσμα που φαίνεται να πυροδότησε την αντίδραση των διαλεκτικών θεολόγων στις ανορθόδοξες αποκλίσεις των γερμανόφωνων προκατόχων τους υπήρξε η συνυπογραφή του «Μανιφέστου των 93 Γερμανών διανοουμένων προς τον πολιτισμένο κόσμο» από τον Άντολφ φον Χάρνακ (Adolf von Harnack). Επίσημα εναρμονισμένος με τη φιλοπόλεμη στάση των συναδέλφων του ακαδημαϊκών και το αυτοδικαιωτικό τους εθνικιστικό παραλήρημα, ο Χάρνακ κατέδειξε ότι, παρά το αυτάρεσκο προσωνύμιό της, η «φιλελεύθερη» θεολογία που ο ίδιος θεράπευε και εκπροσωπούσε ήταν κατά βάθος μια συντηρητική θεολογία, ευεπίφορη στην υπηρεσία εθνικών και милитарιστικών συμφερόντων. Θεολογικά, οι Μπρούννερ και Μπαρτ αντιτάχθηκαν στη μεταφυσική αποψίλωση της Χριστολογίας που απεργάστηκαν γνωστοί επίγονοι του Διαφωτισμού, όπως οι Φέρντιναντ Κρίστιαν Μπάουρ (Ferdinand Christian Baur), Γκέοργκ Βίλχελμ Φρήντριχ Χέγκελ, Φρήντριχ Σλαϊερμάχερ (Friedrich Schleiermacher), Άλμπρεχτ Ρίτσλ (Albrecht Ritschl), Γιόχαν Βίλχελμ Χέρμαν (Johann Wilhelm Herrmann), Ντέιβιντ Φρήντριχ Στράους (David Friedrich Strauss), Ερνστ Τρελτς (Ernst Troeltsch) και φυσικά ο πολὺς Χάρνακ. Παρά τις όχι αμελητέες αναμεταξύ τους διαφορές, οι ανωτέρω συνέκλιναν στην άρνηση της παραδοσιακής χριστιανικής πίστης στην Ενσάρκωση του Λόγου και, συνακόλουθα, στον ιδεαλιστικό επαναπροσδιορισμό του προσώπου του Ιησού Χριστού: εφεξής, ο Μονογενής Υιός και Λόγος του Θεού στερείται της εγγενούς θεότητάς του, για να θεωρηθεί ένας σταδιακά θεούμενος ή θεόπνευστος άνθρωπος, που συνοψίζει τις ευγενέστερες κορυφώσεις του ανθρωπίνου πνεύματος. Αποτελεί έτσι ένα πρότυπο αγιότητας, με διαφορά βαθμού και όχι οντολογικού επιπέδου από άλλους πνευματικούς ηγέτες της ιστορίας, όπως ο Βούδας ή ο Σωκράτης.

Το πρόβλημα με την ανθρωποκεντρική κι «εκ των κάτω» αυτή θεώρηση του Χριστού, σύμφωνα με

την οπτική του Μπαρτ, είναι ότι ο Χριστός παύει να αποτελεί τον Κύριο και Κριτή της Ιστορίας, καθώς μετριάζεται η αντινομική Του υπόσταση, το μεταφυσικό παράδοξο της Ενσάρκωσης και της εισόδου του Θεανθρώπου στον κόσμο, με αποτέλεσμα την εξουδετέρωση του μεσσιανικού του αγγέλματος και την ωφελιμιστική του υποταγή στη μερικότητα της ανθρώπινης νόησης και τις προδιαγραφές του εκάστοτε κοινωνικού υπερεγώ. «Αντί να δούμε στο φως εκείνου—στο αιώνιο, όπου “κανείς δεν δύναται να εισχωρήσει”—το φως», γράφει χαρακτηριστικά ο Μπαρτ, «τον αφήνουμε να είναι ένα φως ανάμεσα σε άλλα, έστω κι αν είναι το μέγιστο, το μη αισθητό, το υπερφυσικό [...] Πού να μείνει η “δόξα” την οποία του οφείλουμε, όταν ο Θεός δεν είναι πλέον ο άγνωστος, και πού η “ευχαριστία” που του πρέπει, όταν πλέον δεν είναι για μας εκείνο το οποίο δεν είμαστε εμείς;»¹⁵ Αυτό για το οποίο εγκαλείται, δηλαδή, η φιλελεύθερη προτεσταντική θεολογία στις σελίδες της *Προς Ρωμαίους Επιστολής* δεν είναι τίποτε λιγότερο από μian ανεπίγνωστη διολίσθηση στη γενεσιουργό πηγή της θρησκείας με την έννοια που προτάθηκε από τον Λούντβιχ Φόνερμπαχ, ως καμουφλαρισμένη προβολή (αποθέωση, για την ακρίβεια) της ανθρώπινης υποκειμενικότητας στο επέκεινα, μια τακτική που ο ελβετός θεολόγος ψέγει αδιάστακτα ως συγκεκριμένη ειδωλολατρία.

Σε αντίθεση με τις ματαιόπονες θρησκευτικές απόπειρες του ανθρώπου να υπερβεί αφ' εαυτού το μπόι του, όπως στην αρχετυπική περίπτωση του Πύργου της Βαβέλ, «[...] το Ευαγγέλιο του Χριστού συνιστά την απόλυτη ταραχή, τον απόλυτο κλονισμό, την απόλυτη επίθεση, η οποία θέτει τα πάντα υπό ερώτηση. Για τον λόγο αυτό», εξηγεί ο Μπαρτ, «τίποτε δεν είναι πιο ανόητο από την προσπάθεια να δημιουργήσει κανείς από το Ευαγγέλιο μια θρησκεία, μια δηλαδή ανθρώπινη δυνατότητα ή αναγκαιότητα πλάι σε άλλες. Το εγχείρημα τούτο, το οποίο ανέλαβε πιο συνειδητά από ποτέ η προτεσταντική θεολογία από τον Σλαϊερμάχερ και μετά, αποτελεί προδοσία του Χριστού».¹⁶ Εκκινώντας από την αντίθετη κατεύθυνση (την «υψηλή» δηλαδή χριστολογία), ο Μπαρτ θέτει ως «αρχιμήδειο στήριγμα» της ευαγγελικής ερμηνευτικής του την «άπειρη ποιοτική διαφορά» μεταξύ

Θεού και ανθρώπου, ακρογωνιαίος λίθος της διδασκαλίας του δανού υπαρξιστή φιλοσόφου Σάιρεν Κίρκεγκωρ,¹⁷ η οποία στο ορθόδοξο χριστιανικό ιδίωμα αντιστοιχεί στη διάκριση κτιστού-ακτίστου: «Είναι όντως αναγκαίο», λέει και ξαναλέει στο υπόμνημά του ο ελβετός θεολόγος, επικαλούμενος τον θεολόγο και φίλο του Νίτσε, Φραντς Όμπερμπεκ (Franz Overbeck), «να καταστεί το παράδοξο απόλυτο, να διανοιχθεί εντελώς η άβυσσος ανάμεσα στον Θεό και στον άνθρωπο, να παρουσιαστεί το σκάνδαλο στην ολότητά του, να εκτεθεί ο χριστιανισμός ως αυτό που είναι, ως “ένα πρόβλημα που θέτει τα πάντα εντός της ιστορίας υπό ερώτηση και έχει φύση θεμελιωδώς αινιγματική”».¹⁸ Η προσήλωση του Μπαρτ στο παράδοξο της θεανθρωπινότητας υποδηλώνει και τα υπόλοιπα κύρια μοτίβα της σκέψης του, τα οποία περιλαμβάνουν τον θεοκεντρισμό και χριστοκεντρισμό αντί του ανθρωποκεντρισμού, συνακόλουθα την οξύμνη αντίθεση Θεού-ανθρώπου, την καταγγελία της αποστασίας του ανθρώπου (και κυρίως του χριστιανικού κόσμου) από τον Θεό και την αίσθηση ανεσιτότητας του πιστού στον αλλοτριωμένο μεταπτωτικό κόσμο.

Ταυτόχρονα όμως, το υπό συζήτηση βιβλίο αντιτάχθηκε και στη λεγόμενη Φυσική Θεολογία, ένα ρεύμα που αναπτύχθηκε στους κόλπους του μεσαιωνικού Ρωμαιοκαθολικισμού, κυρίως μέσα από το έργο του Θωμά Ακινάτη. Πολύ σχηματικά, η Φυσική Θεολογία επιτρέπει (εν μέρει, και τηρουμένων των αναλογιών, πάντα) τη γνωσιολογική αναγωγή στη θεία σφαίρα, μέσω της παρατήρησης του φυσικού κόσμου και της εύτακτης λειτουργίας του. Οπωσδήποτε, ο Θωμάς Ακινάτης, ως επιφανής λόγιος εκπρόσωπος του (δογματικά στιβαρού) Ρωμαιοκαθολικισμού, προϋποθέτει σαφώς τη Θεία Αποκάλυψη ως εγγενές και αναπόσπαστο στοιχείο της θεολογικής του Γνωσιολογίας, σε αντίθεση με τους φιλελεύθερους προτεστάντες, για τους οποίους η έννοια της θεοπνευστίας κατά τη συγγραφή της Βίβλου έπρεπε να υποβαθμιστεί ως τροχοπέδη στην αμερόληπτη ακαδημαϊκή μελέτη της θρησκείας (το «νόστιμο» είναι, εν προκειμένω, ότι ενώ ο Προτεσταντισμός ξεκίνησε με σύνθημα το *sola scriptura* και το αλάθητο των Γραφών για να ελέγξει τις εξω-

βιβλικές αυθαιρεσίες των Επισκόπων Ρώμης, στην πορεία οι φιλελεύθεροι επίγονοι των Μεταρρυθμιστών προχώρησαν σε μια ανηλεή αποδόμηση των βιβλικών κειμένων καθαντών). Παρά ταύτα, στα μάτια του Μπαρτ, η Φυσική Θεολογία, έστω και αν τέθηκε εξ αρχής ως αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την αποκεκαλυμμένη αλήθεια, θεωρήθηκε το Ρωμαιοκαθολικό αντίστοιχο της φιλελεύθερης προτεσταντικής αναγωγής από το ανθρώπινο στο Θείο, καθώς μετατρέπεται εξ ίσου, αν και από διαφορετική ατραπό, τις δύο σφαίρες σε οιοιδήποτε συγκοινωνούντα δοχεία, σαν να επρόκειτο για ομόλογα μεγέθη. «Η άποψη ότι υπάρχουν ευθείες οδοί που να οδηγούν από τη φύση και την ιστορία, από την τέχνη, την ηθική, την επιστήμη ή ακόμη και από τη θρησκεία προς την αδύνατη δυνατότητα του Θεού αποτελεί συναισθηματική φιλελεύθερη αυταπάτη», σύμφωνα με τον Μπαρτ.¹⁹ Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, ότι ο Ε. Μπρούννερ απέφυγε να απορρίψει ολοσχερώς τη δυνατότητα άρθρωσης μιας περιορισμένης και υπό όρους Φυσικής Θεολογίας. Αυτή του η «παραχώρηση» τον οδήγησε σε μερική θεολογική διένεξη με τον Μπαρτ, ο οποίος παρέμεινε συνεπής στο αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ Θεού και κόσμου και στην πρωτοβουλία της Θείας Αποκάλυψης, ως μοναδικής οδού Θεογνωσίας.

Μια από τις κυριότερες παρενέργειες της Φυσικής Θεολογίας, σύμφωνα με τη λουθηρανική ορθοδοξία που ακολουθούν ο Μπαρτ και οι λοιποί διαλεκτικοί θεολόγοι, είναι ότι συνηγορεί υπέρ της έννοιας του *analogia entis*: ενός δόγματος ερανοσμένου από την αριστοτελική φιλοσοφία και μετασχηματισμένου από τους Σχολαστικούς του Μεσαίωνα, που χρεώνεται τη δικανική απανθρωπία της μανίας επίτευξης μιας ηθικής τελειότητας κατά τα θεία πρότυπα και του αβάσταχτου άγχους που συνοδεύει έναν τέτοιο απίθανο στόχο. Η υποτιθέμενη αναλογία του όντος μεταξύ Θεού και ανθρώπου επέτρεπε, εκτός από τη γνωσιακή και τη μιμητική ηθική αναγωγή του ανθρώπου στο Θείο, επιβάλλοντας ολοένα και πιο δυσβάσταχτα φορτία στους πιστούς, γεγονός που εξηγεί την κατοπινή εμφάνιση των «συγχωροχαρτίων» ως μέσου εξαγοράς της φυσικής ανθρωπίνης αδυναμίας να αγγίξει τη Θεία τελειότητα. Κατά ένα με-